

A választási rendszer bírálata.

(Második közlemény.)

Eötvös József genialis axiomájának igazolásául még csak hazai példákat idézünk.

Pest városának fennebb általános körvonalokban érintett 1869-ik évi választása a következő számokat tünteti fel:

Választandó volt 5 képviselő és kaptak:

	Kormánypárti			Ellenzéki	
	képvis.	szavazó		képvis.	szavazó
Deák Ferencz	1	1230	Ujházi László		214
Szentkirályi Mór		815	Csernátony Lajos	1	859
Gorové István		1491	Jókai Mór	1	1511
Wahrmann Mór	1	1748			
Török Pál		407	Vidacs János	1	522
		<u>5697</u>			<u>3106</u>

Megválasztott 2 kormánypárti és 3 ellenzéki, holott a kormánypárti szavazók majdnem kétszer annyian voltak, mint az ellenzékiek.

Hasonló eset adta elő magát ugyanekkor Közép-Szolnokmegyében, a hol 3 kerületben 4929 szavazatot adtak be az ellenzékiek és csak egy képviselőt választottak, ellenben a kormánypártiak amannak felénél is kevesebb, azaz 1976 szavazattal 2 jelöltjüket választották meg.

Ha ugyanezen választások alkalmával némely kerületeket tekintünk, nem is véve számításunkba az egyhangú választásokat, melyek valamely oldalra még nagyobb súlylyal nyomják le a mérleget, hanem csak olyan kerületekről szólva, a hol ellenpárt is létezett, 11 városban ilyszerű jelenségeket találunk:

Kerület	Kormánypárti		Ellenzéki	
	képviselő	szavazó	képviselő	szavazó
Becskerek	1	834	.	120
Körmöcz	1	177	.	72
Miskolcz	444	1	461
Bereczk	1	224	.	55
Erzsébetváros	1	149	.	63
M.-Vásárhely	546	1	555
Oláhfalú	1	156	.	7
Félegyház	359	1	561
Gyöngyös	783	1	886
Pécs	1072	1	1076
Szabadka	288	1	526
		5432		4382

A többség, 5432 kormánypárti, választott 5 képviselőt és a kisebbség 4382 szavazattal 6 képviselőt.

Érdekesebb ennél, a mi az ellenzékkel más 33 városban történt:

Kerület	Kormánypárti		Ellenzéki	
	képviselő	szavazó	képviselő	szavazó
Baja	36	1	1109
Békés	93	1	1590
Böszörmény	3	1	812
Csaba	124	1	1149
Csongrád	40	1	831
Erzsébetváros I.	149	.	63
Erzsébetváros II.	1	144	.	68
Sz.-Fejérvár	741	1	1147
Fiume	1	428	.	185
Győr	1	936	.	807
Gyula	481	1	1508
Hátszeg	1	59	.	32
Hyefalva	1	168	.	58
Jászberény	10	1	1647
Kassa	1	684	.	681
Kolozsvár I.	1	962	.	728
" II.	1	988	.	711
Kikinda	468	1	762
Kőrös	750	1	1457
Marosvásárhely	1	546	.	357
Pápa	1	549	.	481
Pozsony I.	1	398	.	369
" II.	1	459	.	154
Oláhfalú	1	156	.	7
Sopron	1	715	.	544
Szamosujvár I.	1	301	.	51
	15	10388	10	17308

Kerület	Kormánypárti		Ellenzéki	
	képviselő	szavazó	képviselő	szavazó
Szamosújvár II.	15	10388	10	17308
Sepsi-Szt.-György	1	306	.	49
Szék	1	298	.	25
Szeged	1	491	.	139
Szentes	1	867	.	557
Temesvár	1	287	1	907
Sz.-Údvarhely	1	1004	.	941
N.-Várad	1	334	.	175
H.-M.-Vásárhely	342	1	782
Vajda-Hunyad	444	1	3063
Versecz	1	188	.	6
	1	1672	.	1421
	24	16521	13	25373

E városokban tehát a 25 ezeret tevő ellenzéki majoritás csak 13, azaz félannyi képviselőt bírt megválasztani, mint a 16 ezernyi kormánypárti szavazó, a kik 24 képviselőt küldtek a parlamentbe.

----- Egyes megyei kerületeket tekintve: -----

Kerület	Kormánypárti		Ellenzéki	
	képviselő	szavazó	képviselő	szavazó
Gönczi	349	1	1396
Kulai	908	1	1468
Bihari	1	746	.	659
Battonyai	1	890	.	812
Doroghi	1	1135	.	1047
Heves és Szolnok	299	1	1289
Husztai	1	1104	.	844
M.-óvári	1	621	.	403
Ödözlői	585	1	2483
Váczi	622	1	1723
Dunavecsei	1015	1	1686
Dunapatai	1114	1	1806
Keczeli	351	1	1004
Kismártoni	1	1183	.	1081
Krassói	1	1510	.	1460
Ar.-medgyesi	1	1009	.	807
Zsibói	1	715	.	647
Csákovai	1	813	.	704
Ujaradi	1	772	.	624
Bánátkomlói	1	725	.	546
Ó-besenyői	1	668	.	597
Rumi	1	1128	.	1038
Korponai	1	965	.	886
Szliácsi	1	1490	.	1365
Besztercezi	1	309	.	241
Fogaraszvidéki	1	463	.	455
Segesvárszéki	1	397	.	363
	19	21786	8	27457

E kerületekben tehát a kisebbség 21 ezer szavazattal megválasztotta 19 jelöltjét és a többség 27 ezer szavazattal csak 9 képviselőt bírt választani. A 27 ezer 10-el kevesebbet, mint a 21 ezer.

Íme ezek számtani következményei a jelenleg majdnem világszerte fennálló választási rendszernek!

A fennebbi, úgy véljük, eléggé kiáltó adatokkal kapcsolatban ezúttal csak felemlítjük itt, hogy Stuart Mill alapos állítása szerint a többség által választott képviselők kebelében ismét csak a többség dönt s így a nemzet többségének, a fennebbi példák szerint kisebbségének többsége, azaz mindenként kisebbsége határoz az ország sorsa felett. Minthogy pedig hazánkban a választók egész tömege csak kisebbsége a lakosságnak, tehát a kisebbség többségének, esetleg kisebbségének többsége dönt.

E feltűnő anomaliák vizsgálatához közel áll a feltevés, hogy a visszasságok nem annyira a rendszerből, mint inkább az egyes választókerületekben levő választók számának aránytalanságaiból s a hazai példákban épen feltűnő különbségeiből erednének. Bizonyítására annak, hogy teljesen egyenlő számú választóból alakított választókerületekben is ugyanezen eredmény mutatkozik, az 1869-iki 395 választókerületben beadott összes szavazatokat egyenkint arányosítottuk egy kerek számhoz, mintha valamennyi kerület szavazóinak száma teljesen egyenlő lett volna. Ha egyik kerületben ugyanis 100 szavazó választ egy képviselőt és a másikban 200 ugyancsak egyet, akkor magában a parlamentben az első kerületnek minden szavazata kétszer akkora súlylyal bír, mint a másodikban. A két kerület szavazatainak összeöntésekor tehát csak úgy tisztíthatjuk meg az eredményt a választókerületek aránytalanságainak befolyásától, ha amaz első kerület választóinak számát kétszázra emeljük fel, avagy a 200 szavazóval bíró kerületet 100-ra szállítjuk le. Magyarországon átlag véve mintegy 2000 szavazó választ egy képviselőt s az egyes kerületek szavazásait akként arányosítottuk, a magasabb szavazatokat leszállítva és a kisebb kerületek szavazatait felemelve, mintha valamennyi kerület egyenlő 2 ezer szavazóból kerekítettett volna ki. Az összes magyarországi választások végeredménye ekkor csak annyit változik ezen arányosítás által, hogy a kormánypártnak a tényleg megválasztott 235 képviselő helyett a pártok arányait véve alapúl, 216 képviselőhöz

lett volna joga, 5-tel több taghoz, mint a mennyi ugyancsak a pártok arányai szerint az egyenetlen kerületek mellett is tenforog; de másrészt kiviláglik az is, hogy a kerületek egyenetlenségéből a kormánypárt nem vont előnyt.

A részleteket tekintve azonban úgy találjuk, hogy az egyenetlen választókerületek nem hogy növelték volna, sőt itt-ott elfedték a jelenlegi rendszer roppant fonákságait.

Igy például a Pest városából idézett fennebbi adatok szerint 5697 kormánypárti és 3106 ellenzéki szavazat adatott be összesen az öt kerületben, melyek annyira egyenetlenek voltak, hogy az egyik 3222 választót, s a másik csak 1023-at foglalt magában. Ha azonban e kerületek mindenike 2000 választóból állott volna, s e számhoz arányosítjuk egyenként a beadott szavazatokat, akkor 6583-at tett volna a kormánypárti és csak 3138-at az ellenzéki szavazatok összege s még nagyobb lett volna az igazságtalanság, t. i. az első kétszeres többség csak 2 képviselőt s a nagy kisebbség 3 képviselőt választott volna meg. A valóságban a kisebbségre jutott többség nem közelítette meg a kisebbség kétszeresét, ha azonban a kerületek egyenlők lesznek vala, a kétszerest is felülhaladja azon egy választási eredménnyel.

Második példánk Középszolnokmegyét illette. Itt 1976 szóval két képviselőt választott a kormánypárt és 4929 szóval csak egyet az ellenzék. Ha azonban a kerületeket egyenlőknek vesszük, ugyanazon eredmény mellett 1229 szó illeti vala a kormánypártot és 3032 az ellenzékét.

Hogy azonban a jelenlegi többségi rendszer miként játsza el bármely párt kezéről azon előnyöket, melyeket a választókerületek egyenetlenségeivel elérni vél, erre nézve kiáltó például idézhetjük, hogy az erdélyi részekből 28 választókerület 1869-ben 13 ezer 714 beirt választóval küldött fel 37 kormánypárti képviselőt és Pestmegyének 28 ezer 809 beirt választója 10 ellenzéki képviselőt, holott Pestmegyét az erdélyrészi kulccsal 78 ellenzéki képviselő illette volna meg és ennek daczára az egész országot tekintve, a választókerületek egyenetlensége nem járt haszonnal a kormánypártra nézve.

A külföldi források arányosított átszámításaival nem bírnak, de a négy angol parlamenti tagnak a Nineteenth Century idézett évfolyamából, az ohioi államot érdeklőleg idézett adatok szintén majd-

nem egészen egyenlő kerületekből vannak véve. Valamint egyenlő számú választókkal bíró kerületekre alapította b. Eötvös József is feltevéseit.

Elejét veendő minden ellenvetésnek, végül megjegyezzük itt, hogy a magyarországi 1869-iki választásokból készített összegezéseinkben akként számítottuk az egyhangú választásokat, mintha valamennyi szavazó a jelöltre adta volna szavazatát. Minthogy azonban a tényleges szavazásoknál sohasem jelenik meg a választáson minden szavazó polgár, könnyen feltehető, hogy valamennyi szavazatnak együvé számítása az összeredményre befolyással van, a minthogy némi hatást e körülmény csakugyan gyakorol is.

Magyarországon épügy, mint Angliában¹⁾ átalán egy ötöde a választóknak a 69-iki választások alkalmával is tartózkodott a szavazástól.

Volt pedig összesen 65 kormánypárti és 47 ellenzéki egyhangú választás; a viszonyosság kedvéért tehát a kormánypárti szavazatokból 18 választás szavazatainak egy ötödrésze jó levonásba, a miből az következik, hogy a kormánypártot még kevesebb szavazat és a mi számításaink szerint még 4 képviselővel kevesebb képviselő illette volna meg, s így a szavazatok igazságos aránya szerint tényleges 150 parlamenti többség helyett csak 38 szótöbbséghez lett volna joga. E szerint a *reductio* is csak a rendszer alaphibáinak kitüntetésére szolgál.

Az angol választások között egyhangú választást alig találhatni és a hazai megyékből a valóságos többség túlhajtására és csakis ezekre nézve idézett példáink között fordulnak elő ugyan *mindkét párt részéről* egyhangú választások, melyek csekélyebb mértékben alterálják az összegezéseket, de a választási eredményen mit sem változtatnak. Végül azon figyelemre méltó hazai példák között, melyeket a kisebbségnek többséggé való átalakulására nézve idéztünk, — daczára annak, hogy még kiáltóbbá lehetett volna tenni általuk e sajátságos metamorphosisokat — következetesen kerültük az egyhangú választásokat.

Számtani szempontokból általában constatálhatni, hogy a jelenlegi rendszer mellett:

¹⁾ The Contemporary Review. 1880. nov. Home Rule in Ireland. Alfred Frisby.

1-ször: A mely párt az egyes kerületekben nem éri el fele számát az ellenpártnak, minden szavazatát e kerületben elvesztette.

2-szor: A mely párt egyhangú választások útján, vagy túlnyomó többséggel nyeri képviselőit, elvesztette mindazon szavazatait, a melyek az egy szótöbbségen felül jelöltjeire adattak, sőt elveszti azon kerületeket is, a hol e felesleges szavazatok által az ellenfél felett győzedelmeskedhetett volna.

3-szor. A mely párt csekély többséggel választja képviselőit, de általában a kerületek többségét az országban bírja, számíthat rá, hogy sokkal nagyobb többséggel fog a parlamentben rendelkezni, mint a mennyi a szavazatok aránya szerint megilletné.

4. A mely párt bírja ugyan az országban a többséget, de választói egyhangúlag, vagy túlnyomó többséggel ejtik meg a választást, a többség daczára kisebbségre juthat a parlamentben.

5 Minél egyenletesebben vannak elosztva az egyes kerületekben az egymással szemben álló pártok, annál kétesebb, hogy a valódi többség jut parlamenti többségre.

6. Minél több kerületben egyenletesen van elosztva valamely általános többségben levő párt, épen ekkor, midőn legkevésbé szükséges, sőt a midőn a közérdekre nézve a legveszedelmesebb lehet, parlamenti többsége a szavazók között levő többséghez viszonyítva, mindinkább megsokszorozódik. És minél kevesebb kerületbe összetömörülve szerepel a választók között levő általános többsége, a midőn legnagyobb szüksége van e többség megerősítésére, kisebbségre juthat a parlamentben.

Valamely intézmény összhatását csak úgy ítélni meg helyesen, ha az egyes jelenségeket megtisztítva minden melléktényező közremunkálásától, külön vesszük vizsgálat alá, és hatását a többiekől izoláltan megállapíthatjuk. Láttuk előbb számokban különféle országok választásainak tapasztalati összeredményeit, szükséges tehát a most felsorolt és egymástól elkülönített, de azért csak elméleti feltevések igazságát szintén számokkal igazolni, hogy egészen bizonyosak lehessünk az iránt, miszerint e factorok összműködése csakis a már idézett fonák eredményeket hozhatja létre.

A fennebbi tételeket tehát számokkal ekként igazolhatjuk:

Ad 1. 10 választó-kerületben ezer-ezer szavazattal.

Kerület	Kormánypárti		Ellenzéki	
	képviselő	szavazó	képviselő	szavazó
1	1	501	.	499
2	1	501	.	499
3	1	501	.	499
4	1	501	.	499
5	1	501	.	499
6	1	501	.	499
7	1	501	.	499
8	1	501	.	499
9	1	501	.	499
10	1	501	.	499
	10	5010	0	4990

Tehát az ellenzék 4990 szavazata mind kárba ment, és csak kormánypártiak választottak meg.

Ad 2. 10 választó kerület ezer-ezer szavazattal.

Kerület	Kormánypárti		Ellenzéki	
	képviselő	szavazó	képviselő	szavazó
1	1	1000	.	.
2	1	1000	.	.
3	1	1000	.	.
4	1	1000	.	.
5	1	1000	.	.
6	.	499	1	501
7	.	499	1	501
8	.	499	1	501
9	.	499	1	501
10	.	499	1	501
	5	7494	5	2506

E szerint az 5 első egyhangú választáson a kormánypárt elvesztegette mindazon szavazatait, melyekkel a másik 5 kerületet és ezeken kívül esetleg még több más kerületet is megnyerhetett volna.

Ad 3. Bizonyít az első helyen idézett példa, mely szerint 10 kerületben egy-egy szó, azaz összesen 20 szótöbbséggel valamennyi képviselői széket a pártok arányának semmiben sem megfelelőleg kizárólag a kormánypárt nyert el.

Ad 4. 10 kerület ezer-ezer szavazattal.

Kerület	Kormánypárti		Ellenzéki	
	képviselő	szavazó	képviselő	szavazó
1	1	1000	.	.
2	1	1000	.	.
3	1	1000	.	.
4	1	1000	.	.
5	.	499	1	501
6	.	499	1	501
7	.	499	1	501
8	.	499	1	501
9	.	499	1	501
10	.	499	1	501
	4	6994	6	3006

Tehát az egyhangú választások miatt kisebbségre jutott a nagy többség.

Ad 5. 10 választó kerület ezer-ezer szavazattal.

Kerület	Kormánypárti		Ellenzéki	
	képviselő	szavazó	képviselő	szavazó
1	1	509	.	491
2	1	501	.	499
3	1	501	.	499
4	.	499	1	501
5	.	499	1	501
6	.	499	1	501
7	.	499	1	501
8	.	499	1	501
9	.	499	1	501
10	.	499	1	501
	3	4504	7	4496

E példában 4 választótól függ, hogy egy híján valamennyi kerületet a kormánypárt többségének daczára az ellenzék a maga részére nyerjen meg. Minél egyenletesebben vannak tehát eloszolva a pártok, annál kétesebb a valódi többség győzelme.

Ad. 6. Hivatkozunk az első példára, mely szerint 5010 szavazattal 4990 szavazat ellenében mind a 10 képviselőt a kormánypárt választotta meg. Ez esetben tehát a többség teljesen felemészttette a kisebbséget, s ekkor állott legnagyobb aránytalanságban a kor-

mánpárt parlamenti többsége a szavazásban nyert többségéhez képest, és legnagyobb mértékben eltávozott az őt jogosan megillető többségtől.

Ha azonban az ellenzék e 20 szavazatból csak 2 szavazatot, az összes 10.000 szavazatnak csak ötszázad részét bírta elhódítani, egy-egy képviselővel többet választ a parlamentbe. Mignem azon arányban száll lejjebb egész rohamossággal a kormánypárt az őt jogosan megillető többséghez alkalmazkodva, minél kevesebb a kerület, a hol többséggel bír.

Ha felveszünk 500 kerületet ezer-ezer választóval és válaszandó 500 képviselő, a kik mind csak egy-egy szavazattal győznek az ellenfelet, akkor a következő arányszámokhoz jutunk:

Parlamenti arány	Képviselő		Parlamenti többség	Választó többség	Választók közötti arány				
	jobb	bal							
5 : 50 : 50	500	—	500	500	50	50	000	5 : 5	
24 : 25 48 : 50	490	10	480	490	49	50	000	49 : 50	
23 : 25 46 : 50	480	20	460	480	48	50	000	24 : 25	
22 : 25 44 : 50	470	30	440	470	47	50	000	47 : 50	
21 : 25 42 : 50	460	40	420	460	46	50	000	23 : 25	
20 : 25 40 : 50	450	50	400	450	45	50	000	9 : 10	
19 : 25 38 : 50	440	60	380	440	44	50	000	22 : 25	
18 : 25 36 : 50	430	70	360	430	43	50	000	43 : 50	
17 : 25 34 : 50	420	80	340	420	42	50	000	21 : 25	
16 : 25 32 : 50	410	90	320	410	41	50	000	41 : 50	
15 : 25 30 : 50	400	100	300	400	40	50	000	4 : 5	
14 : 25 28 : 50	390	110	280	390	39	50	000	39 : 50	
13 : 25 26 : 50	380	120	260	380	38	50	000	19 : 25	
12 : 25 24 : 50	370	130	240	370	37	50	000	37 : 50	
11 : 25 22 : 50	360	140	220	360	36	50	000	18 : 25	
10 : 25 20 : 50	350	150	200	350	35	50	000	7 : 10	
9 : 25 18 : 50	340	160	180	340	34	50	000	17 : 25	
8 : 25 16 : 50	330	170	160	330	33	50	000	33 : 50	
7 : 25 14 : 50	320	180	140	320	32	50	000	16 : 25	
6 : 25 12 : 50	310	190	120	310	31	50	000	31 : 50	
5 : 25 10 : 50	300	200	100	300	30	50	000	3 : 5	
4 : 25 8 : 50	290	210	80	290	29	50	000	29 : 50	
3 : 25 6 : 50	280	220	60	280	28	50	000	14 : 25	
2 : 25 4 : 50	270	230	40	270	27	50	000	27 : 50	
1 : 25 2 : 50	260	240	20	260	26	50	000	13 : 25	

E példák között első esetben bír az egyik párt *legtöbb kerületben* többséggel, mert valamennyi képviselőt ő választ meg, holott a nyert szavazatok aránya szerint csak egy képviselővel illet-

né meg öt több, mint a másik pártot. Tehát a midőn sok oly választó kerülettel bír egy párt, melyben többséget ér el, leginkább eltávozik az ő parlamenti többsége az öt jogosan megillető többségtől. A táblázat utolsó esetében pedig csak 10 kerületben bír egyik párt többséggel, s ha a beadott szavazatokat vizsgáljuk, úgy találjuk, hogy a győzelmes párt 250,260 szavazatot és a kisebbségben maradt párt 249,740 szavazatot kapott volna. E szavazatok után a győzelmes felet megillette volna 250, és a kisebbségben maradt pártot 249 képviselő. A táblázat szerint az első 260, a második 240 képviselőt nyert. Tehát a mely párt *kevesebb számú* kerületben bír többséggel a választók között, annál inkább közeledik az ő parlamenti többsége az öt jogosan megillető rationalis többséghez.

E szabály tapasztalati igazolásául szolgálhat azon érdekes választási jelenség, mely Angliában a Lancashire grófságban 3 egymásutáni választáson adta elő magát. E grófságban ugyanis 8 volt a megválasztandó képviselők száma. 1868-ban 26 ezeren voltak a conservatív és 23 ezeren a liberalis szavazók, s mégis mind a 8 képviselő conservatív volt. 1874-ben 30 ezeren voltak a conservatívek és 26 ezeren a liberalisok, s ekkor is csak mind conservatívek választattak meg, azonban 1880-ban közelebb ért a liberalis kisebbség a conservatív többséghez, a mennyiben ezek száma 35 ezeret, emezeké 34 ezeret tett, s ekkor megválasztatott *4 conservatív és 4 liberalis* képviselő. ¹⁾

Az utóbbi eredmény egyszersmind azon előbbi állításunk igazolásául is szolgálhat, hogy a pártok közel egyenlő megoszlása mellett válik legkétesebbé a valódi többség győzelme.

A fennebb elősorolt 6 főjelenség, melyhez azonban még további részleteket is lehetne csatolni, minden czél és rendszer nélkül elszórtan, úgy a nemzet, mint a kormány befolyásától egészen függetlenül, öntudat nélkül, s mégis roppant hatással munkálkodik a választások alatt, s hol egyik, hol a másik tényező lesz erősebb, túlnyomólag befolyván az összeredmény meghamisítására.

A jelenlegi választási rendszer mellett csak egy esetben képzelhető igazságos képviseltetés, ha t. i. mindenik kerületben az utolsó szavazatig, mert egy szó is kétszeresen változtathatja meg az arányt, ugyanakkora többséggel győz az egyik párt, mint a másik. Hogy

¹⁾ Robert H. Hayward. Proportional Representation. The Nineteenth Century. 1884. febr. 298. l.

tehát ugyanannyi egyhangú választás essék egyik pártra, mint ugyanazon, vagy egymást kiegészítő számokkal a másikra, vagy ha kevesebb esnék, a különbséget meghaladó szavazatok mennyiségét a másik párt az ő kerületeiben behozza. Például:

Kerület	Kormánypárti		Ellenzéki	
	képviselő	szavazó	képviselő	szavazó
	1	1000	—	
	1	1000	—	
	—	—	1	1000
	1	1000	—	—
	—	500	1	1500
	—	500	—	1500
	3	4000	3	4000

Vagy a hány szavazattal győzött az egyik, ugyanannyi szavazattöbbsége legyen saját kerületeiben a másiknak, s ha kevesebb kerülete volna az ellenfelénél, nagyobb mennyiségű szavazattal nyerje meg a többséget úgy, hogy az aránytalanságot teljesen behozza. Például:

Kerület	Kormánypárti		Ellenzéki		Többség
	képviselő	szavazó	képviselő	szavazó	
	1	567	—	433	134
	—	433	1	567	134
	—	105	1	745	640—150
	1	1045	—	105	790+150
	1	850	—	150	700
	3	3000	2	2000	

Ezen egymáshoz igazodása az egyes pártok szavazatainak *soha sehol egy ország 3—600 választókerületében* meg nem történhetik és ha megtörténnék, a legcsodásabb véletlenség volna. Miből tehát bizonyossággal következik az is, hogy a parlamentben a pártok aránya sohasem felel meg a pártok arányának a szavazók között és ha megfelelné, *az a legcsodásabb véletlenség volna.*

Mind a fennebbi rideg számadatokat pedig azért sorolók fel, hogy egyrészt a gyakorlati élet tapasztalataival, másrészt a számok bizonyító erejével kellőleg indokoljuk fejtegetéseink kiindulási pontját, mely szerint a *jelenlegi választási rendszer alapján hamis.*

Azon általános czél mellett, hogy a parlamentbe képviselők választassanak, mégis csak legfőbb törekvése minden képviselőválasztási mozgalomnak, hogy *valamely pártot többségre juttasson*, s a pártok között *oly arányt létesítsen a parlamentben, a mily arány a választók tömegében fennáll.*

A mai rendszer e keserű küzdelmekkel járó komoly törekvést, majdnem egész bizonyossággal mondhatni, kivétel nélkül mindig kiájtja, még pedig teljesen a véletlenség játéka szerint, semmi czélt nem követő, senki által nem irányítható végzettségűséggel.

Ha e rendszer szerint lehetséges, hogy az amerikai Egyesült Államokban 100 éven keresztül ¹⁾ az elnök-választók között levő pártarány soha egyszer se feleljen meg a kiküldő polgárok között levő pártarányoknak s olykor háromszorossá, olykor százszorossá növekedjék, másszor meg épen kisebbséggé apadjon a valódi többség; ha továbbá lehetséges, hogy Angliában, midőn a polgárság 52 parlamenti szavazatra jogosító többséggel ajándékozza meg a fennálló kormányt, ennek mégis le kell mondanania, mert a választási rendszer hibái miatt a conservatív párt nyer 60 szavazattöbbséget a parlamentben, akkor kétségtelen, hogy a választók valódi akaratának kifejezésére e rendszer nem nyújt semmi biztosítékot s e tekintetben *teljesen ingatag alapokon nyugszik az alkotmányos államok sorsa.*

BR. BÉKÉSY KÁROLY.

¹⁾ Buckalew idézett munkájában a 100 éven keresztül megejtett elnök-választások valamennyi adata idézve van. Mi csak mutatóul néhányat közölünk belőle.